

İSRAİLİYATIN ODAĞINDAKİ PEYGAMBER: HZ. DAVUD

-Sâd Suresi 21-25. Ayetler Bağlamında Yapılan Rivayetlere Eleştirel Bir Yaklaşım-

Abdurrahman ATEŞ*

ÖZET

Sâd Suresi 21-25. ayetler ile ilgili temel problem, Hz. Davud'un istiğfar etmesine neden olan hadiselerle ilgili olarak tefsir kitaplarında birbirini tutmayan rivayetlere yer verilmiş olmasıdır. Tefsirlerde nakledilen bu olaylar şu üç başlık altında ele alınabilir: 1. Davud'un bir kadın ile ilişkisi veya bu kadınla evlenmeyi düşünmesi; 2. kendisine gelen davacılardan sadece birisinin ifadesine göre karar vermesi; 3. davacıların suikast niyetiyle geldiklerini zannetmesi. Ayrıca ortada herhangi bir hata olmaksın Hz. Davud'un istiğfar etmiş olduğu görüşünde olanlar da vardır.

Sâd Suresi 21-25. ayetlerinden önce ve sonra Davud bir çok özelliğiyle övülmektedir. O halde bu bağlamda Davud'un bir hatasından söz edilmiş olduğunu söylemek doğru değildir. Bu nedenle anlatılan olay, Davud'u kınayan değil, öven bir olay olmalıdır. Diğer taraftan istiğfar için bir hata/günah olması da gerekmemektedir. Kur'an'da Davud'un istiğfarı da herhangi bir hata/günah işlediği için değil, Allah'a daha yakın olmak amacıyla aracı olduğu için zikredilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ayet, Davud, Kadın, Tövbe, Davacı, Günah.

THE PROPHET IN THE FOCUS OF ISRAILYAT: DAVID -A criticizing approach to the narrations made in view of Surah Sâd, verses 21-25-

The fundamental problem in relation to the verses 21-25 of surah Sâd is the fact that the events leading to the praying for forgiveness/repenting were mentioned in the interpretation books. The events narrated in the interpretation books can be covered in the following three topics. 1. The relationship of David with a woman or his thinking of marriage with her. 2. His decision given by taking into account only of the plaintiff's explanations. 3. His thinking that the plaintiffs came with a plot plan. Moreover, there are those who think that David prayed for forgiveness although He has no fault.

David is praised and blessed because of his characteristics before and after the 21-25. verses of Sâd Sura. Therefore it is not right to say that Hz. David made a mistake in this conjunction. Because of this reason, the event in question must have been a praising one not a castigating one. Moreover, it is not necessary to sin for the praying for forgiveness. The praying for forgiveness of David is not because of His fault or mistake but thanks to His desire to be nearer to Allah.

Key Words: Verse, David, Woman, Forgiveness, Plaintiff, Fault.

GİRİŞ

Hz. Davud, gerek Kur'an'da gerekse hadislerde özelliklerinden övgüyle söz edilen peygamberlerden birisidir. Kur'an'da, Calut'u öldürdükten sonra kendisine hem hükümdarlık hem de hikmet/nübüvvet verildiği, demiri yumuşatmak suretiyle işleyerek savaşlarda korunmak amacıyla zırh yaptığı, dağların ve kuşların emrine amade kılındığı bir peygamber olarak tanıtılmaktadır. Ayrıca ibadete çok düşkün olması, halife kılınması, saltanatının güçlendirilmesi ve adaletle hükmetmesi de onun Kur'an'da dikkat çekilen diğer özellikleridir.¹ Hadislerde ise Zebur'u güzel ve gür sesiyle okuması², Allah'ın en çok sevdiği ibadetlerden olan namaz ve oruç hakkındaki örnekliliği³ ve çalışarak kendi el emeğiyle geçimini sağlamasıyla⁴ farklı özelliklere sahip bir kişilik olarak takdim edilmektedir. Buna karşılık Sâd suresi 21-25. ayetlerinde davacıların Hz. Davud'a gelmesi ve sonrasında Hz. Davud'un istiğfar etmesinden söz eden pasaj ile ilgili olarak tefsirlerin çoğunda bu özellikleriyle bağdaşmayan olayların nakledilmiş olması, konunun derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir.

Sâd suresi, Hz. Davud (17-26. ayetler), Hz. Süleyman (30-40. ayetler), Hz. Eyyub (41-44. ayetler) ve Hz. Adem'in (71-83. ayetler) hayatlarından söz eden pasajların bulunması, bu pasajların daha çok israiliyat kaynaklı rivayetlerle izah edilmiş olmasıyla dikkat çeken bir suredir. Bu peygamberlerden söz eden pasajlardan her birisiyle ilgili olarak tefsirlerde nakledilen olayların tahlili ayrı bir çalışma konusudur.⁵ Bu itibarla çalışmamızda, Sâd suresinin 21-25. ayetlerinde söz konusu edilen, ayrıca "tefsirde İsrailiyat" konulu çalışmalarda da İsrailiyat örnekleri bağlamında yer verilen⁶ ve Hz. Davud'un istiğfarı, Allah'ın da onu bağışlamasıyla sonuçlanan davacıların gelişi ile ilgili olayın tefsir kaynaklarında nasıl ele alındığını irdelemeye çalışacağız.

Çalışmamızın dayanağı olan pasajın meali şöyledir:

"Davacıların kıssasından haberin oldu mu? (Davud'un ibadet ettiği) mabedin duvarlarına tırmanan (iki kişinin kıssasından) Davud, onları yanında görünce telaşlanıp korktu; bunun üzerine: 'Korkma! Biz (sadece) iki davacıyız. Birimiz ötekinin hakkına tecavüz etti, şimdi aramızda adaletle karar ver, doğrudan ayrılma ve (ikimize) dürüstlük yolunu göster' dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: 'Bu benim kardeşimdir. Onun doksan

¹ 2 Bakara 251; 21 Enbiya 78, 80; 34 Sebe' 10-11; 38 Sad 17-20, 26.

² Buhari, "Fedailü'l-Kur'an", 31; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 354.

³ Buhari, "Teheccüd", 7; "Savm", 55; "Enbiya", 37.

⁴ Buhari, "Enbiya", 37.

⁵ Sad suresinde Hz. Süleyman ile ilgili ayetlerdeki israiliyat konusunda bk. Zülfikar Durmuş, "Sad 30-33. Ayetler Bağlamında Hz. Süleyman-Klasik Tefsirlere Eleştirel Bir Yaklaşım-", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 18/2008, s. 47-65.

⁶ Zehebi, Muhammed Hüseyin, *el-İsrailiyat fi't-Tefsir ve'l-Hadis*, Kahire, 1990, s. 104-105, 120, 132, 139-140; Ebu Şehbe, Muhammed b. Muhammed, *el-İsrailiyat ve'l-Mevzuat fi Kütübü't-Tefsir*, byy., 1408, s. 264-270; Na'nae, Remzi, *el-İsrailiyat ve Eseruha fi Kutubi't-Tefsir*, Beyrut, 1970, s. 229-233. Bir çok İsrailiyat örneğinin irdelendiği Abdullah Aydemir'in "Tefsirde İsrailiyat" adlı eserinde, davacıların Hz. Davud'a gelmesi ve Hz. Davud'un istiğfarı ile ilgili tefsir kaynaklarında oldukça önemli yer işgal eden rivayetlere yer verilmediğini belirttim.

dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı.' Davud dedi ki: 'Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip salih amel işleyenler başka. Onlar da pek azdır.' Davud, bizim kendisini imtihan ettiğimizi zannetti. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi. Biz de bunu ona bağışladık. Şüphesiz katımızda onun için bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır." (38 Sâd 21-25)

Tefsir kaynaklarında bu pasajla ilgili temel problem, Hz. Davud'un istiğfar etmesinin nedenini tespit etmek amacıyla nakledilen olay veya olaylardır. Aslında Hz. Davud'un istiğfarına neden olduğu düşünülen olay ile ayetlerde söz konusu edilen davacıların Hz. Davud'a gelerek arz ettikleri olayda sözünü ettikleri "koyunlar" arasında kurulan ilişkilerin tefsirlerdeki yansımaları problemin esasıdır. Konu ile ilgili nakledilen olayların ne kadar sağlıklı olduğuna dair yaptığımız bu araştırma, asıl mecrasından uzaklaştırılan ayetlerin doğru bir zemine oturtulmasına katkı sağlayacağı gibi buna bağlı olarak Hz. Davud hakkında yapılan rivayetlerin de yersiz olduğunu ortaya koyacaktır. Çalışmanın ana eksenini, Hz. Davud ile ilgili tefsirlerin birçoğunda nakledilen rivayetlerin ilgili ayetlerle ne derecede örtüştüğünü tespit edip değerlendirmektir. Bu tespit ve değerlendirmeleri, peygamberlerin ismet sıfatına sahip olduğu anlayışını esas alarak yapmadığımızı özellikle belirtmeliyiz. Diğer bir ifadeyle Hz. Davud ile ilgili anlatılan olayların eleştiriye tabi tutulması, peygamberlerin ismet sıfatına sahip olması gerektiği anlayışından dolayı değildir. İsmet sıfatı ile ilgili olumlu ya da olumsuz herhangi bir değerlendirmede bulunmayışımızın nedeni de budur.

Bu itibarla önce davacıların arz ettiği olayın dayanağı olarak verilen olayın Kitab-ı Mukaddes ve tefsirlerde nasıl işlendiğini ortaya koyacak, ayette ana hatlarıyla verilen olayın ilişkilendirildiği diğer olaylarla ilgili değerlendirmeden sonra pasajdan anlaşılması gereken hususları tespit etmeye çalışacağız.

I. DAVACILARIN GELİŞİ VE HZ. DAVUD'UN İSTİĞFAR ETME NEDENLERİ

Ayette davacıların Hz. Davud'a gelmeleri ve aralarındaki bir davayı ona arz etmeleri, Hz. Davud'un da istiğfar etmesi ile ilgili olarak tefsirlerde nakledilen olaylar konusunda ortak/genel bir kabul bulunmamaktadır. Tefsirlerde Hz. Davud'un istiğfar etmesi dört nedene bağlanarak ele alınmaktadır:

- A. Hz. Davud'un bir kadın ile ilişkisi veya onunla evlenmeyi düşünmesi.
- B. Hz. Davud'un taraflardan sadece birisinin ifadesine göre karar vermesi.
- C. Hz. Davud'un davacıların suikast niyetiyle geldiklerini zannetmesi.
- D. Herhangi bir neden olmaksızın Hz. Davud'un istiğfar etmesi.

Tefsirlerde birinci neden bağlamında yer verilen rivayetlerin diğerlerine nispeten daha fazla dikkate alındığı bariz bir şekilde görülmektedir.

A. Hz. Davud'un Bir Kadın İle İlişkisi Veya Onunla Evlenmeyi Düşünmesi

Hz. Davud'un söz konusu kadınla evlenmesiyle sonuçlanan olayların kaynağı tartışmasız Kitab-ı Mukaddes'tir. Sonradan tefsir kaynaklarına kısmi değişikliklere uğrayarak giren bu olayın Kitab-ı Mukaddes'teki anlatım şeklini olduğu gibi

vermek ve konuyla ilgili yapılan ve tahrifat derecesine vardırılan değerlendirmelerin boyutunu gözler önüne sermek istiyoruz:

Bir akşamüstü Davud yatağından kalktı, sarayın damına çıkıp gezinmeye başladı. Damda yıkanan bir kadın gördü. Kadın çok güzeldi. Davud onun kim olduğunu öğrenmek için birini gönderdi. Adam, "Kadın Eliam'ın kızı Hititli Uriya'nın karısı Bat-Şeva'dır" dedi. Davud kadını getirmeleri için ulaklar gönderdi. Kadın Davud'un yanına geldi. Davud aybaşı kirliliğinden yeni arınmış olan kadınla yattı. Sonra kadın evine döndü. Gebe kalan kadın Davud'a, "Gebe kaldım" diye haber gönderdi. Bunun üzerine Davud Hititli Uriya'yı kendisine göndermesi için Yoav'a haber yolladı. Yoav da Uriya'yı Davud'a gönderdi. Uriya yanına varınca, Davud Yoav'ın, ordunun ve savaşın durumunu sordu. Sonra Uriya'ya, "Evine git, rahatına bak" dedi. Uriya saraydan çıkınca, kral ardından bir armağan gönderdi. Ne var ki Uriya evine gitmedi, efendisinin bütün adamlarıyla birlikte sarayın kapısında uyudu. Davud Uriya'nın evine gitmediğini öğrenince, ona, "Yolculuktan geldin. Neden evine gitmedin?" diye sordu. Uriya, "Sandık da, İsraililer'le Yahudalılar da çardaklarda kalıyor" diye karşılık verdi, "Komutanım Yoav'la efendimin adamları kırlarda konaklıyor. Bu durumda nasıl olur da ben yiyip içmek, karımla yatmak için evime giderim? Yaşamın hakkı için, böyle bir şeyi kesinlikle yapmayacağım." Bunun üzerine Davud, "Bugün de burada kal, yarın seni göndereceğim" dedi. Uriya o gün de ertesi gün de Yeruşalim'de kaldı. Davud Uriya'yı çağırdı. Onu sarhoş edene dek yedirip içirdi. Akşam olunca Uriya efendisinin adamlarıyla birlikte uyumak üzere yattığı yere gitti. Yine evine gitmedi. Sabahleyin Davud Yoav'a bir mektup yazıp Uriya aracılığıyla gönderdi. Mektupta şöyle yazdı: "Uriya'yı savaşın en şiddetli olduğu cepheye yerleştir ve yanından çekil ki vurulup ölsün." Böylece Yoav kenti kuşatırken Uriya'yı yiğit adamların bulunduğu yere yerleştirdi. Kent halkı çıkıp Yoav'ın askerleriyle savaştı. Davud'un askerlerinden ölenler oldu. Hititli Uriya da ölenler arasındaydı... Uriya'nın karısı, kocasının öldüğünü duyunca, onun için yas tuttu. Yas süresi geçince, Davud onu sarayına getirtti. Kadın Davud'un karısı oldu ve ona bir oğul doğurdu. Ancak, Davud'un bu yaptığı Rabb'in hoşuna gitmedi.⁷ Rab, Natan'ı Davud'a gönderdi. Natan, Davud'un yanına gelince ona, "Bir kentte biri zengin, öbürü yoksul iki adam vardı" dedi. "Zengin adamın birçok koyunu, sığırı vardı. Ama yoksul adamın satın alıp beslediği küçük bir dişi kuzudan başka bir hayvanı yoktu. Kuzu, adamın yanında çocuklarıyla birlikte büyüdü. Adamın yemeğinden yer, tasından içer, koynunda uyurdu. Yoksulun kızı gibiydi. Derken, zengin adama bir yolcu uğradı. Adam, gelen konuğa yemek hazırlamak için kendi koyunlarından, sığırlarından birini almaya kıyamadığından yoksulun kuzusunu alıp yolcuya yemek hazırladı." Zengin adama çok öfkelenen Davud Natan'a, "Yaşayan Rabb'in adıyla derim ki, bunu yapan ölümü hak etmiştir!" dedi. "Bunu yaptığı ve acımadığı için kuzuya karşılık dört katını ödemeli." Bunun üzerine Natan, Davud'a, "O adam sensin!" dedi, "İsrail'in Tanrısı Rab diyor ki; 'Ben seni İsrail'e kral olarak meshettim ve Saul'un elinden kurtardım. Sana efendinin evini verdim, karılarını da koynuna verdim. İsrail ve Yahuda halkını da sana verdim. Bu az gelseydi, sana daha neler neler verirdim! Öyleyse neden Rabb'in gözünde kötü

⁷ Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel, 11/2-27.

olanı yaparak, onun sözünü küçümsedin? Hititli Uriya'yı kılıçla öldürdün, Ammonlular'ın kılıcıyla canına kıydın. Karısını da kendine eş olarak aldın. Bundan böyle, kılıç senin soyundan sonsuza dek eksik olmayacak. Çünkü beni küçümsedin ve Hititli Uriya'nın karısını kendine eş olarak aldın.⁸

Tefsirlerin birçoğunda, Hz. Davud'a gelen davacıların niçin geldiğine dair yapılan yorumlar bu olayda söz konusu edilen kadın ile evliliğe veya en azından evlenme niyetine odaklanmaktadır. Hatta Kur'an'da ana hatlarıyla anlatılan olayın Tevrat'ta anlatılan olay olduğu, Kur'an'ın amacının hikayeleri ayrıntılarıyla anlatmak değil, ana hatlarıyla hatırlatmak olduğu, aslında olayın Kur'an'ın indiği çevrede bilindiği belirtilerek⁹ nerdeyse olayın kesinliği kimi müfessirler tarafından ortaya konmaktadır. Müfessirlerin büyük bir kısmı sadece Hz. Davud'un kadınla yattığı ve kadının hamile kaldığına dair kısım ile olayın iskeletini bozmayan ayrıntılarını vermeden, ancak yine de İslam'ın peygamber tasavvuruna uygun olmayacak şekilde ayetleri Hz. Davud'un kadın ile evlilik olayına bağlayarak yorumlamışlardır. Bu itibarla gerek Kitab-ı Mukaddes'in, gerekse müfessirlerin Hz. Davud'un kadınla evliliği konusunda naklettikleri olayları olduğu kabul etmenin neden olacağı mahcubiyetle olayı nispeten daha makul/kabul edilebilir hale getirerek ayeti yorumlamaya çalışan bazı müfessirlerin yaptığı yorumlar da tam anlamıyla bir kurguyu/senaryoyu andırmaktadır. Çünkü Hz. Davud'u güya temize çıkarmayı amaçlayan bu yorumların da hiçbir güvenilir dayanağı olmadığı gibi, tamamen Hz. Davud-kadın ilişkisini kabule dayanmakta, hatta meşruiyet temeli oluşturmak adına daha da ileri gidilerek bazen Hz. Peygamber dönemi uygulamaları ile benzer örneklerin paralelliklerine bile vurgu yapıldığı görülmektedir.

Buna göre olayın tefsirlerde ele alınış şeklini incelediğimizde genel olarak Hz. Davud'un istiğfarını herhangi bir şekilde kadın ile ilişkisine bağlayan şu ihtimaller üzerinde durulduğunu görmekteyiz:

1. Hz. Davud, gönlünün meylettiği evli bir kadınla evlenebilmek için kocasını bir ordu ile birlikte savaşa göndermiştir: Mukatil b. Süleyman (v. 150), Abdurrezzak b. Hemmam (v. 211), Taberi (v.310), İbn Ebi Hatim (v. 327), Sa'lebi (v. 427), İbn Ebi Zemenin (v. 399), Maverdi (v. 450), Beğavi (v. 516), İbnu'l-Cevzi (v. 597), İbn Atiyye (v. 546), Kurtubi (v. 671), Hazin (v. 741), Suyuti (v. 911), olayı Kitab-ı Mukaddes'in verdiği bilgilere benzer şekilde (peygamberlik müessesesi ile hiçbir şekilde izahı mümkün olmayan bazı kısımları hariç tutarak) anlatan başlıca müfessirlerdir.¹⁰ Bunlara göre Hz. Davud'un kınanmasına, davacıların gönderilmesine ve istiğfarına neden olan olay şöyledir:

Hz. Davud, okuduğu kitaplarda kendisinden önceki peygamberlerden Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakub'un üstünlüklerini öğrenmiş, bunun üzerine "ya Rabbi! Faziletin tamamını benden önceki atalarımın aldığını görüyorum. Onlara

⁸ Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel, 12/1-10.

⁹ Derveze, Muhammed İzzet, *et-Tefsiru'l-Hadis*, Kahire, 2000, II, 307-308; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, ty., VII, 464-465.

¹⁰ Kurtubi ve Hazin, konuyla ilgili rivayetleri naklettikten sonra bu rivayetlerin olumsuz etkilerini yok etmek adına bir çaba olarak nitelenebilecek türden izahlarla Hz. Davud'a isnad edilen olayları makul bir çizgiye çekmeye çalışmaktadır. Bk. Kurtubi, XV, 176; Hazin, V, 274-275.

verdiğini bana da ver, onlara yaptığını bana da yap!” diye dua etmiş. Allah da “ataların çeşitli şeylerle imtihan edilmişlerdi; sen öyle bir imtihan geçirmedi. İbrahim oğlunu kurban etme emriyle, İshak gözlerini kaybetmekle, Yakub da Yusuf’u kaybetme üzüntüsüyle imtihan edilmişlerdi.” buyurdu. Hz. Davud’un “beni de imtihan et, onlara verdiğin gibi bana da ver” demesi üzerine kendisinin de imtihana tabi tutulacağı söylenmiştir. Bundan bir süre sonra Hz. Davud, mabette ibadette meşgul iken pencereye bir kuş konmuş, onu yakalamak için kovalarken evinin damında yıkanmakta olan bir kadın görmüş ve ona âşık olmuş; kadınla ilgili yaptığı araştırmada, kadının Uriah/Uriya adlı bir askerinin karısı olduğunu öğrenmiştir. Kadına olan ilgisi nedeniyle Hz. Davud, Uriya’yı bir savaşta ölmesini sağlayacak şekilde ön saflarda bulundurmasını ordu komutanına emretmiştir. Bu savaşa gönderilen Uriya’nın savaşta öldürülmesinden hemen sonra Hz. Davud, Uriya’nın dul kalan hanımına talip olmuş ve onunla evlenmiştir. Bunun üzerine Allah Hz. Davud’u uyarmak üzere iki meleği davacı kılığında göndermiş; Hz. Davud, hatalı davrandığını ve bir imtihana tabi tutulduğunu fark edince istiğfar etmiştir.¹¹

2. Hz. Davud, kötü bir niyeti olmadan ve bunun için özel bir çaba göstermeden; bir savaşta tesadüfen/tevafulen ölen bir adamın hanımını sevmiş ve evlenmek istemiştir: Allah Hz. Davud’un bunu istemesinden dolayı ona günah yazmıştır. Ayrıca şöyle olması da mümkündür: Hz. Davud, yiğitliğinden, savaştaki cesaretinden ve bu konuda yeterli olduğundan dolayı adamın (Uriya) öne geçirilmesini istemiş, tesadüfen adam ölünce de hanımıyla evlenmesi helal olmuştur. Allah da, bir tek hanımından başka hanımı olmayan birisinin hanımını sevmesinden dolayı Davud’u uyarmıştır.¹² Bu tespitin doğruluğunu savunmak adına şu senaryo da geliştirilmiştir: Hz. Davud, güzelliğinden etkilendiği bu kadınla evlenmeyi gerçekten düşünmüş ve kendisinin bir planı olmadan kocası savaşta ölmüş, bunun üzerine onunla meşru usulle evlenmiş, bu olay halkın ağzında yukarıdaki hayali kurguya dönüşmüş olabilir. Kuşkusuz burada sıradan insan için ciddi bir günah söz konusu olmamakla birlikte bir peygamberin, nefisine uyararak güzelliğine vakıf olduğu evli bir kadından etkilenmesi onun kişiliğiyle bağdaşmadığı için olay onun hakkında bir sınama (fitne) kabul edilmiş; Hz. Davud da olayın kendisi için bir sınav

¹¹ Çeşitli ifade farklılıklarıyla anlatılan bu olay için bk. Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, Beyrut, 2003, III, 115-116; San’ani, Abdurrezzak b. Hemmam, *Tefsiru Abdurrezzak*, Beyrut, 1999, III, 113-114; Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu’l-Beyan an Te’vili Âyi’l-Kur’an*, Kahire, 2001, XX, 66-75; İbn Ebi Hatim, Abdurrahman b. Muhammed b. İdris er-Razi, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, Riyad, 1997, X, 3238-3239; Sa’lebi, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, *el-Keşf ve’l-Beyan fi Tefsiri’l-Kur’an (Tefsiru’s-Sa’lebi)*, Beyrut, 2004, V, 254-255; İbn Ebi Zemenin, Ebu Abdilllah Muhammed b. Abdilllah, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Aziz*, Kahire, 2002, IV, 86; Maverdi, Ebu’-Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nuket ve’l-Uyun*, Beyrut, ty., V, 85-86; Beğavi, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes’ud, *Mealimu’t-Tenzil*, Riyad, 1989, VII, 78-79; İbnü’l-Cevzi, Ebu’l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu’l-Mesir fi İlmi’t-Tefsir*, Beyrut, 1984, VII, 115; İbn Atiye, *el-Muharreru’l-Veciz fi Tefsiri Kitabı’l-Aziz*, Beyrut, 2001, IV, 498; Kurtubi, Ebu Abdilllah Muhammed b. Ahmed, *el-Cami’ li Ahkami’l-Kur’an*, Kahire, 1967, XV, 166-169; Hazin, Alaaddin Ali b. Muhammed b. İbrahim, *Lubabu’t-Te’vil fi Meani’t-Tenzil*, Beyrut, 1995, (Beğavi Tefsiri ile birlikte) V, 271; Suyuti, Celaluddin, *ed-Dürü’l-Mensur fi’t-Tefsiri bi’l-Me’sur*, Kahire, 2003, XII, 524-529.

¹² Zeccac, Ebu İshak İbrahim b. es-Serî, *Meani’l-Kur’an ve İrabuhu*, Beyrut, 1988, IV, 328.

olduğunu anlayarak, pişman olup tövbe etmiştir.¹³ Burada dikkate değer olan husus, Hz. Davud'un başından geçen olaylarla ilgili Kitab-ı Mukaddes'in anlatımlarına ve Taberi'nin rivayetlerine yer verildikten ve bunlar tenkit edilerek "kabul edilemez rivayetler" olarak vurgulandıktan sonra, yine dayanağı belli olmayan ve tartışmaya son derece açık olan bu "tespit" in yapılmış olmasıdır.

3. Hz. Davud, başkasının talip olduğu bir kadına talip olmuştur:

Olayda sözü edilen kadına önce Uriya, sonra da Hz. Davud talip olmuş, kadının ailesi de Hz. Davud'u tercih etmiştir. Bu da Uriya'nın üzülmeye neden olmuştur. İşte Hz. Davud'un hatası, birçok hanımı olmasına rağmen mümin kardeşinin nişanlısına talip olmasıdır.¹⁴

4. Hz. Davud, samimi olan bir arkadaşından hanımını boşamasını istemiştir: Bir insanın başka birisinden aile ve mal konusunda bir istekte bulunduğu gibi Hz. Davud da bazı arkadaşlarına "benim için hanımını boşa" demiştir.¹⁵ Çünkü böyle bir davranış Hz. Davud döneminde yaşayan insanlar için mubah idi¹⁶ ve birinin hanımı diğerinin hoşuna gittiğinde kendisiyle evlenmek üzere kocasından eşini boşamasını isteyebilirdi.¹⁷ Aynı şekilde Said b. Rebi' de, Hz. Peygamber'in kendisiyle kardeş yaptığı Abdurrahman b. Avf'a "benim iki eşim var, birisini boşayayım"

¹³ Karaman, Hayrettin-Çağrı, Mustafa-Dönmez, İbrahim Kafi-Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara, 2008, IV, 576.

¹⁴ Sa'lebi, V, 259; Cassas, Ebu Bekir, *Ahkamu'l-Kur'an*, Beyrut, 1405, V, 254. Cassas, Hz. Davud'un bir kadını gördükten sonra aşık olması, ölmesi için kocasını cephenin önüne sürmesi şeklinde anlatılan olayların peygamberler için uygun olmadığını da belirtir. Ayrıca bk.; *Zadu'l-Mesir*, VII, 115-117; Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşaf*, Riyad, 1998, V, 252; Razi, Fahrudin, *Mefatihul-Cayb*, Beyrut, 1981, XXVI, 192; Kurtubi, XV, 180-181; Nesefi, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Tefsiru'n-Nesefi*, İstanbul, 1984, IV, 37-38; Suyuti, Durru'l-Mensur, XII, 524-529; Ebussuud, Muhammed b. Muhammed, *İrşadu'l-Akli's-Selim*, Beyrut, 1994, VII, 222; Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir*, Beyrut, 1998, IV, 490; Tabresi, Ebu Ali el-Fadl b. Hasan b. Fadl, *Mecmau'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrut, 1997, VIII, 273. (Nesefi ve Ebussuud'un, Zemahşeri'nin söylediklerini harfi harfine nakletmeleri dikkate değer hususlardan birisidir.) Gerek Zemahşeri, gerekse Nesefi, olayın bütün ayrıntılarını anlattıktan sonra Hz. Davud'un, Uriya'ya, karısı ile evlenebilmek için savaşa göndermesi ve öldürülmesini istemesi şeklinde rivayet edilen olayların peygamberler şöyle dursun, bir müslümana bile yakışmayacağını, dolayısıyla olayın uydurma olduğunu belirtmektedir. Bk. Zemahşeri, V, 252; Nesefi, IV, 37-38.

¹⁵ İbnu'l-Arabi, Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah, *Ahkamu'l-Kur'an*, Beyrut, 2003, IV, 54. Şevkani, IV, 490. Şevkani, böyle bir davranışın peygamberlerin ismet sıfatına aykırı düşmediğini, sadece Allah'ın Hz. Davud'u uyardığını ve günahından dolayı istiğfar etmesi için kendi olayına benzer bir olayda davacı olmuş gibi melekleri gönderdiğini belirtmektedir. Bk. Şevkani, IV, 490.

¹⁶ Beğavi, VII, 79; Razi, XXVI, 193; Beyzavi, Nasiruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil (Tefsiru'l-Beyzavi)*, Beyrut, 1988, II, 310; İbn Aşur, Muhammed Tahir, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, Tunus, 1984, XXIII, 237-238. İbn Aşur'un, "Hz. Davud'un kınanmasını gerektiren ancak cezalandırılmasını gerektirmeyen olayın doğrusunu anlatmak istiyorum" iddiasıyla verdiği bilgi şöyledir: "Ayetin verdiği haber, Hz. Davud'un, askerlerinden birisinin hanımıyla evlenmesini göstermektedir. Hz. Davud, bu kadını görünce ona meyletmış ve kendisiyle evlenmek istemiş, bu nedenle kocasından boşamasını istemiştir. Bir adamın aralarındaki dostluktan dolayı birisi için hanımını boşaması, belli bir süre geçtikten sonra boşanan kadınla da arkadaşının evlenmesi onların şeriatında mubah idi. Nitekim İslam'ın ilk yıllarında da durum böyleydi. Derken Uriya bir savaşa gitmiş ve öldürülmüştü. İşte Allah nefsinin bu mubahla meşgul etmesinden dolayı Hz. Davud'u bu müşahhas öneri vererek kınamıştır. Bk. İbn Aşur, XXIII, 237-238. Diğer taraftan Beğavi ise, "Allah, Davud'un bu davranışından razı olmadı. Çünkü bu davranış, dünyaya rağbet ve kadınlara meyletmektir. Oysa Allah kendisine başka nimetler vermek suretiyle bunlara ihtiyaç hissettirmemişti." demek suretiyle bu tezinin kesin doğru olmayabileceğini ima etmektedir. Bk. Beğavi, VII, 79.

¹⁷ Zemahşeri, V, 252; Nesefi, IV, 37-38.

demiş, Said ise “Allah aileni ve malını mübarek kılsın” demiştir.¹⁸ Hatta ibn Mes’ud ve ibn Abbas’a atfedilen “Hz. Davud adama, benim için hanımını bırak demekten başka bir şey söylememiştir.”¹⁹ sözü kesin bir delilmiş gibi düşünülerek, “Allah’ın, kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirmesi konusunda Peygamber’e bir darlık yoktur. Daha önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah’ın kanunu böyledir.”²⁰ ayetinin de kadının Hz. Davud’un hanımı olması konusuna dair bir nükte taşıdığı belirtilmiş, Hz. Davud’un baktığı kadın ile evlenmesi, Hz. Peygamber’in Zeyneb bt. Caş ile evlenmesine benzetilmiştir. Ancak bu iddianın tartışmaya açık olduğu fark edilmiş olacak ki “şu kadar var ki Zeyneb’in evliliğinde Hz. Peygamber, Zeyneb’in eşinden ayrılmasını istemek yoktu, Hz. Davud ise eşinden ayrılmasını istemişti.” demek suretiyle²¹ sözüm ona ince bir ayar yapılmaktadır. Hz. Davud’un, Uriya’nın karısını görünce sevdiği, kendisi için bırakmasını/boşamasını istediği, Uriya’nın da Hz. Davud’u reddetmekten utandığı için isteğini yerine getirdiği ve Hz. Davud’un da bu kadınla evlendiği şeklindeki bilgilerin “üzerinde ittifak edilen husus” olarak belirtilmesi calib-i dikkattir.²²

Rivayetler konusundaki hassasiyetiyle bilinen Mevdudi bile “Kur’an’dan açıkça anlaşılacağı üzere” diyerek davacıların Hz. Davud’a gelme ve Hz. Davud’un istigfarda bulunma nedeni olarak ilginç bir senaryo sunmaktadır: Asıl olay, Hz. Davud’un Uriya’dan (ya da ismi her ne ise) karısıyla evlenme isteğinde bulunmuş olmasıdır. Bu istek, sıradan bir insan tarafından değil, güçlü bir hükümdar ve önemli bir şahsiyet tarafından yapılmıştır. Kadının kocası ise sıradan bir vatandaştı. Hz. Davud böyle bir teklifte bulunmuş olmasına rağmen, teklifinin ardında bir cebr unsuru bulunmuyordu, ama yine de sıradan bir vatandaşın böyle bir teklifin altında ezilmemiş olması mümkün değildir. Uriya Hz. Davud’a belki de olumlu bir cevap verecek iken, halktan iki salih insan aniden Davud’un huzuruna girmiş ve güya ondan aralarındaki hadise ile ilgili karar vermesini istemiş olabilirler. Hz. Davud önce aralarındaki davayı gerçek bir hadise sanmış ve davacıyı dinledikten sonra hükmünü vermiştir. Ancak bu hükmü verirken vicdanında muhasebe yaparak, “İşte senin Uriya’ya yaptığın teklif ile bu güçlü adamın yaptığı teklif arasında bir fark yoktur. Ben onun bu teklifini zulüm diye niteleyip karar verdikten sonra, aynı zulmü neredeyse irtikâp edeceğim” şeklinde düşünmüş olacak ki bu gerçeği anladığında hemen secdeye gitmiş ve Allah’a tövbe ederek bu teklifinden vazgeçmiştir... Yaptığı teklifte bir cebr söz konusu olmasa dahi sırf sahip olduğu nitelikler bakımından karşısındaki kişi, onun bu teklifini emir olarak telakki edebilirdi. Temsili bir davaysa Hz. Davud’un bu olayı vicdanen muhasebe etmesine ve hatasını fark eder etmez teklifinden vazgeçmesine neden oldu. Böylece bu iş de kapanmış oldu. Fakat bir süre sonra kadının kocası bir savaş esnasında şehit düşmüştür.

¹⁸ İbnu’l-Arabi, IV, 54. Said b. Rebi’in bu teklifi kabul etmediğini belirtmeliyiz.

¹⁹ Kurtubi, XV, 175; Beğavi, VII, 79.

²⁰ 33 Ahzab 38.

²¹ Kurtubi, XV, 176; İbnu’l-Arabi, IV, 54.

²² Zemahşeri, V, 252; Nesefi, IV, 37-38.

Adamın şehit düşmesi üzerine karısı dul kaldığı için Hz. Davud onu kendisine nikâhlamıştır.²³

6. Hz. Davud bir kadınla evlenmeye sadece niyetlenmiştir: Hz. Davud ile ilgili kınama, sadece böyle bir şeye niyetlenmesinden dolayıdır; niyetlenmekten öte bir şey söz konusu olmamıştır.²⁴

7. Hz. Davud evlenmeyi düşündüğü kadının kocasının ölümüne fazla üzülmemiştir: Hz. Davud'un hatası, kadına olan ilgisinden dolayı diğer askerlerinin ölümüne üzüldüğü kadar o kadının kocası olan askerinin (Uriya) ölümüne üzülmemesidir.²⁵

8. Hz. Davud, kendi döneminde caiz olmadığı halde kocası ölen bir kadınla evlenmiştir: Hz. Davud zamanında, kocası ölen kadınlarla evlenmek, ölen kocasının akrabalarının öncelikli hakkı idi. Akrabaları bundan vazgeçtikleri takdirde ancak başkaları evlenebilirdi. Uriya'nın öldürülmesinden sonra Hz. Davud kadına talip oldu. Hz. Davud'un heybeti ve şerefi, Uriya'nın akrabalarının kadına talip olmalarını engelledi. Hz. Davud'un kınanma nedeni işte buydu. Ya da o toplumda geçerli olan kural, kocası ölen kadının asla evlenmemesiydi. Kocası öldürülen bir kadınla evlenmeye Allah'ın izin verdiği ilk kişi Hz. Davud idi. Dolayısıyla Hz. Davud, Uriya öldürülünce ve iddet süresi bitince hanımıyla evlendi. İşte insanların ağırına giden husus buydu.²⁶

9. Hz. Davud'un, gördüğünde kalbinin meylettiği kadın kendisini ibadetten alıkoymuştur. Hz. Davud ibadetle meşgul iken bir kadın ile bir erkek kendisine bir dava sunmak üzere gelmişlerdi. Bu sırada Hz. Davud kadını tanımak için baktı. Bu bakış, caiz olan bir bakış idi. Hz. Davud, insan fitratında olan bir duygu ile kadına meyletti. Derken aralarında hüküm verdikten sonra ibadetine döndü, ancak kadın ile ilgili düşüncesi kendisini ibadetten alıkoydu. İşte bu nedenle Hz. Davud kınanmıştır.²⁷

Ayetleri Hz. Davud'un kadın ile şu veya bu şekildeki ilişkisine ya da evlenmesine dair atıf olarak anlayan müfessirlere göre gelen davacılar melek, dava konusu olan koyunlardan maksat da kadındır.²⁸ (Davacıların melek, dava konusu olan koyunlardan maksadın da kadın olduğuna dair görüşlere yönelik eleştirilere "**Hz. Davud'un İstifrar Nedenleriyle İlgili Değerlendirme**" başlığı altında yer vereceğiz.) Buna göre melekler Hz. Davud'un yapmak istediği işin yanlışlığını kendisine göstermek üzere, aralarında davacı olan iki kişi kılığında gelmişlerdir.

²³ Mevdudi, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, (Terc. M. Han Kayani, Y. Karaca ve Diğerleri), İstanbul, 1996, V, 66-67. Mevdudi, Yahudilerin bu olayı efsane haline soktuğunu söylemeyi de ihmal etmemektedir.

²⁴ İbn Atiye, IV, 499; Sealibi, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahluf, *el-Cevahiru'l-Hisan fi Tefsiri'l-Kur'an*, (Tefsiru's-Sealibi), Beyrut, 1997, V, 62. Sealibi, davalıların geliş nedeni ile ilgili olarak kıssacıların uzun uzadıya anlattıklarının doğru olmadığını belirtmeden de geçmemektedir.

²⁵ Sa'lebi, V, 259; İbn Atiye, IV, 499; Razi, XXVI, 192. Ayrıca bk. Suyuti, XII, 524-529; Kurtubi, XV, 180-181; Zadu'l-Mesir, VII, 115-117; Şevkani, IV, 490; Tabresi, VIII, 273.

²⁶ Tabresi, VIII, 273.

²⁷ Tabresi, VIII, 273.

²⁸ Taberi, XX, 67, 72; Maverdi, V, 86, 87; Kurtubi, XXV, 165, 172; Beyzavi, II, 310; Hazin, V, 272, 273; Suyuti, XXII, 529; Ebussuud, VII, 220, 221; Şevkani, IV, 488, 489.

B. Hz. Davud'un Taraflardan Sadece Birisinin İfadesine Göre Karar Vermesi

Bazı müfessirlere göre de gelen davacılar arasında karar vermesi Hz. Davud'un istiğfar nedenidir. Bu nedeni dikkate alanlar da kadın ile ilişkisini istiğfar nedeni görenlerde olduğu gibi, olayı, herhangi bir sahih rivayete değil, tam anlamıyla varsayıma dayandırmaktadırlar. Bu varsayıma göre olay şöyle gerçekleşmiştir:

Davacı olan iki şahıstan biri dava konusu olayı anlatmış, aralarında karar vermesini istemiş, Hz. Davud da diğer davacının ifadesini almadan "Andolsun ki o, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana zulmetmiştir" şeklinde birisinin lehine karar vermiştir. Dolayısıyla, bir delil ve şahit bulunmadan, sadece bir tarafın mücerred iddiasıyla, diğerinin zalim olduğuna hükmetmiştir. Bunun üzerine gelenler birbirlerine bakıp güldüler ve sonra gökyüzüne çekildiler. Hz. Davud kendisinin imtihan edildiğini zannetti ve istiğfar etti.²⁹

C. Hz. Davud'un Davacıların Suikast Niyetiyle Geldiklerini Zannetmesi

Hz. Davud'un kadın ile ilişkisi veya davacılar arasında karar vermesini istiğfar nedeni olarak kabul edenlere oranla daha az savunucusu olan bu iddiaya göre mihrabın duvarlarını aşanlar, girilmemesi gereken yerden ve karar verme zamanı dışındaki bir zamanda Hz. Davud'un huzuruna giren insanlar idi. Hz. Davud, suikast yapacaklarını zannederek onlardan korkmuştu; çünkü o sırada yalnız başına mabette rabbine ibadet etmekteydi. Gelenlerin muhakeme olunmak için geldikleri ortaya çıkınca ve onlardan ikisi de davacı olarak ileri atılınca kendisine yapılan suikasttan Allah tarafından kurtarıldığını zannetti. Ancak olay zannettiği gibi olmayınca, yanıldığından ve zannettiği şeyin olmamasından dolayı istiğfar etti veya Allah'a yöneldi. Allah da onu bu zannından dolayı bağışladı.³⁰

Bir tarafı dinleyerek davacılar arasında karar vermesinden dolayı Hz. Davud'un istiğfar etmiş olabileceğini kabul etmeyen Meraği'ye göre ise davacıların Hz. Davud'a arz edip kararını istedikleri dava, Hz. Davud'un hükmüne ihtiyaç duyulacak bir dava değildir. Ayrıca davacıların, karar verilmesi için ertesi günü beklemeleri şeklinde bir alternatifleri de vardı. Eğer olay ayette belirtildiği gibi ise bu davacıların, karar verme zamanı olmayan bir zamanda davayı arz etmelerini ve böyle şüphe uyandıracak bir şekilde hakime ulaşmalarını gerektirecek bir neden de yoktur. O halde davacıların, açıkladıklarından farklı bir amaçlarının olması kaçınılmazdır. Bu amaç da suikasttır. Bu amaçlarını gerçekleştirmekten onları alıkoyan ise bekçi, hizmetçi ve maiyetindekilerin uyanık olmaları idi. Onun için de fetva isteme şeklinde gelişlerine bir neden uydurdular ve duvara tırmanarak atıldılar. Onların niyetinin suikast olduğunu gösteren husus ise, insanların hâkimlerin evlerine saldırmalarının hiçbir dönemde normal bir davranış ve alışkanlık olmamasıdır. Bu düşünceyi destekleyen bir husus da israiloğulları arasında peygamberleri öldürmenin yaygın olmasıdır. Nitekim ayette haksız şekilde Peygamberleri öldürdükle-

²⁹ Beğavi, VII, 81; Razi, XXVI, 193-194; Kurtubi, XV, 177; Ebu Hayyan, Muhammed Yusuf, *el-Bahru'l-Muhit*, Beyrut, 1993, VII, 377; Alusi, Şihabuddin Mahmud, *Ruhu'l-Meani*, Beyrut, ty., XXIII, 182; Tabresi, VIII, 273.

³⁰ Ebu Hayyan, VII, 377. Benzer bir görüş için bk. Beyzavi, II, 310.

ri³¹ ifade edildiği gibi İşiya ve Zekeriya'yı da öldürmüşlerdi. İşte Hz. Davud da onların niyetini anlayınca ve buna dair deliller de kesinleşince intikam almak istedi. Ancak peygamberlik makamının müsamaha ve affetme konusunda örnek teşkil ettiğini düşündü, böylece onlardan intikam almaya niyetlendiğinden dolayı rabbinden bağışlanmasını istedi.³²

D. Herhangi Bir Neden Olmaksın Hz. Davud'un İstiğfar Etmesi

Hz. Davud'un istiğfarına neden olduğu düşünülen yukarıdaki görüşlerin savunucusu müfessirlerin yanı sıra konu ile ilgili rivayetleri asılsız bulduğu için hiç yer vermeyen ve sadece ayetlerin lafızlarıyla yetinerek konuyu açıklayan müfessirler de vardır. Bu müfessirlerin ortak özelliği, rivayetleri verdikten sonra bunların asılsız olduğunu söyleyen müfessirlerin aksine, hiçbir rivayete yer vermeden ayetlerin zahiri üzerinde değerlendirme yapmalarıdır. Ancak bu kısımdaki müfessirlerin oldukça az sayıda olması ayrıca dikkate değer bir husustur. Ulaşabildiğimiz tefsirler arasında bu grupta yer alanların görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Ebu Hayyan (v. 745), Hz. Davud-kadın ilişkisine dair hiçbir rivayeti zikretmemekte, Hz. Davud'un istiğfarında, bağışlanması istenen herhangi bir kusurun işlendiğine dair bir husus bulunmadığını, müfessirlerin, bu kıssa ile ilgili olarak peygamberlerin konumuyla bağdaşmayan bir çok olay zikrettiklerini, ancak kendisinin bunları zikretmekten kaçındığını ve ayetlerin lafızları üzerinde durmakla yetindiğini belirtmektedir.³³

İbn Kesir (v. 774), Hz. Davud ile ilgili anlatılan kıssaların çoğunun israiliyat kaynaklı olduğunu ve konuyla ilgili kabul edilebilir herhangi bir sahih hadis tespit edilemediğini bildirmektedir.³⁴

Bikai (v. 885), kıssaya hiç yer vermeden, sadece kadın ile ilgili olarak anlatılanların yalan olduğunu ifade eder. Ayrıca Bikai şahit olduğu şu tespiti yapmaktadır: "Bu tür kıssalar Yahudilerin yalanlarından ibarettir. Yahudilerden Müslüman olanlardan bazıları, Davud hakkında anlatılan bu olaylara itimat ettiklerini bana söylediler. Onlara göre bunun nedeni de Hz. İsa'nın Davud'un neslinden olması ve böylece de onu karalama imkânı bulabilmeleridir."³⁵

Şenkiti (v. 1393), müfessirlerin bu ayetlerle ilgili olarak anlattıklarının tamamının Hz. Davud'un konumuyla bağdaşmayan İsrailiyat rivayetleri olduğunu ve hiçbirisine güvenilemeyeceğini belirtir.³⁶

Elmalılı ise (v. 1361/1942) Hz. Davud'un zannettiği fitnenin meydana gelmediğini, sadece bir ibret dersi olarak olayın kapandığını, ancak yine de bu kıssa ile ilgili olarak birçok sözler edildiğini ve masallar anlatıldığını belirtmektedir.³⁷

³¹ 2 Bakara 61.

³² Meraği, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l-Meraği*, Mısır, 1946, XXIII, 110-111.

³³ Ebu Hayyan, *Bahru'l-Muhit*, VII, 375.

³⁴ İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Kahire, 1990, IV, 32.

³⁵ Bikai, Ebu'l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Düer fi Tenasübi'l-Ayat ve's-Suver*, Kahire, ty., XVI, 362.

³⁶ Şenkiti, Muhammedu'l-Emin b. Muhammed, *Advau'l-Beyan fi İzahil-Kur'an bi'l-Kur'an*, Kahire, 2005, VII, 18.

³⁷ Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, ty., VI, 4092.

II. HZ. DAVUD'UN İSTİĞFAR NEDENLERİYLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Müfessirlerin konu ile ilgili değerlendirmelerinin, Hz. Davud'un bir şekilde günah işlediği ön kabulüne dayandı(rıldı)ğı dikkat çekmektedir. Bu değerlendirmeler, sahih bir rivayet olmadığı için herhangi bir günahın işlendiğine dair iddiaları reddetmek yerine, var olan ve İslam ahlakıyla bağdaşmayan rivayetleri güya izah edilebilir hale getirme çabasından ibarettir. Yapılan izahların nerdeyse tamamında, işlenmiş olabileceği düşünülen günahın sadece şeklinin değiştirilmesinden ibaret bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Buna göre Hz. Davud'un istiğfarına dair varsayılan ve tefsirlerde yer alan nedenlerle ilgili şu değerlendirmeleri yapabiliriz:

1. Bazı ifade farklılıklarıyla tefsir kaynaklarında nakledilen, Hz. Davud'un bir kuşun peşine takılması neticesinde karşılaştığı ve aşık olduğu kadınla evlenmek amacıyla kocasını cephenin önüne sürmesi, daha sonra da bu kadınla evlenmesi ile ilgili olay, rivayetleri ilim ehli tarafından kabul görmeyen ve kendilerine güvenilmeyen Süddi, Kelbi ve Mukatil b. Süleyman'a dayandırılmaktadır.³⁸ Taberi'nin naklettiği rivayet³⁹ de Enes'ten nakleden Yezid b. Rakkaşi'nin rivayetlerinden olduğu için senedi sahih değildir.⁴⁰

Bu olay birçok açıdan da batıldır. Çünkü bu olayı nakledenler Hz. Davud'u, kendisine yabancı olan bir kadının mahrem yerlerine bakmakla, komşunun mahremiyetini ihlal etmekle, kadınla evlenmek üzere kocasının ölmesi için plan yapmakla ve 99 hanımı olduğu halde bunlarla yetinmeyip şehvetine yenik düşerek komşusunun hanımını da kendi hanımları arasına katmakla itham etmektedirler.⁴¹ Oysa herhangi birimiz bile, komşusunun iffetli hanımına kur yapmaktan, kendisiyle evlenmek amacıyla kocasını kasıtlı olarak ölüme maruz bırakmaktan, gördüğü bir kuş yüzünden namazını terk etmekten sakınır. Bunlar iyilik ve takva ehli olan kişilerin yapacağı işler değildir. Dolayısıyla Allah'ın kendisine vahyettiği, kendi sözlerini onun diliyle aktardığı bir peygambere bunlar nasıl yakıştırlır.⁴²

İbn Kesir'e göre de müfessirler bu konuda, çoğu İsrailiyattan alınmış kıssalar nakletmişlerdir. Yine bu konuda Hz. Peygamber'den herhangi bir sahih hadis de rivayet edilmemiştir.⁴³

2. Olayların anlatımında Hz. Davud'un kadınla evliliğinin gerçekleşmesi için gerekli olan bazı öncüllerin hesaplanması dikkat çekicidir. Mesela Uriya'nın evi her

³⁸ Na'nae, s. 230.

³⁹ Taberi, XX, 74.

⁴⁰ İbn Kesir, 4, 31. Yezid b. Rakkaşi'ye yönelik tenkitler ile ilgili olarak bk. Zehebi, Şemsuddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, *Mizanul-İ'tidal fi Nakdi'r-Rical*, Baskı yeri ve tarihi y., IV, 418.

⁴¹ Bk. Na'nae, s. 230.

⁴² İbn Hazm, Ali b. Ahmed b. Said, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehva' ve'n-Nihel*, Kahire, ty., IV, 14. Bu eleştiri, peygamberlerin masum olduğu esasına aykırı bir durum olduğu için yapılmamaktadır. Kur'an'da ifade edildiği gibi Hz. Adem'in unutarak isyanı (20 Ta Ha 115, 121), Hz. Yunus'un, kendisini dinlememekte direten kavmini Allah'ın izni olmadan terk etmesi (21 Enbiya 87), Hz. Musa'nın kavga edenleri aralamaya çalışırken öldürme kastı olmaksızın bir darbesiyle birisini öldürmesi (28 Kasas 15) gibi olaylar peygamberlerin de bazen hata işleyebileceklerini göstermektedir. Ancak burada belirttiğimiz husus, bir peygamberin heva ve hevesine boyun eğerek, planlama ve kurgulamaya dayalı olarak böyle bir hatayı yapmış olamayacağıdır.

⁴³ İbn Kesir, IV, 32.

nasılsa Hz. Davud'un evine yakındır. Kadını görebilmesi için de bir kuşun pencereye konması senaryodan başka bir şeyi akla getirmemektedir. Hatta Hz. Davud'un kuşu takip etmesini, yine Hz. Davud'un bir özelliği olarak anlatılan "kuşların Hz. Davud'un emrine girmesiyle" ve Hz. Süleyman'ın Hüdhdüd kuşunu aramasıyla⁴⁴ izah edilmesi de⁴⁵ olayı izah edilebilir hale getirme çabalarından ibarettir.

3. Hz. Davud'un, "evlenmek istediği kadının kocasının öl(dürül)mesine yönelik herhangi bir eylem planlamadan veya böyle bir temennide bulunmadan ölmesi üzerine evlenmiştir" şeklindeki düşünce, ister istemez Hz. Davud'un başkalarının hanımında gözü olan biri şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Bu sadece bir peygamber için değil, sıradan bir insan için bile kabul edilemeyecek bir davranıştır. Bu ihtimali değerlendirenler de bunun bir peygambere yakışan davranış olup olmayacağı konusunda ikna olmamış olacaklar ki durumu makul hale getirmek için böyle bir davranışın önceki şeriatlarda meşru olduğunu iddia etmektedirler. Ancak önceki toplumlarda geçerli olan hukukta böyle bir hükmün olduğuna dair kesin ve güvenilir herhangi bir delil bulunmadığı için bu iddia da makul görünmemektedir.

4. Hz. Davud'un istiğfar nedeninin evli bir kadınla evlenmeye sadece niyetlenmesi olduğu, bunun gerçekleşmediği görüşü de asılsız bir rivayeti yine asılsız bir gerekçe ile reddetmekten ibarettir. Öncelikle sadece niyetten ibaret kalmış olsa bile evli bir kadınla evlenme isteği nasıl meşru görülebilir? Bunun hem dini hem akli izahı mümkün değildir. Bu durumun değil bir peygambere, sıradan bir insana bile yakıştırılması abestir. İkinci olarak, aslında bir insanın bir konu ile ilgili niyetinin ne olduğunun kendi beyanı olmadan anlaşılamayacağı muhakkaktır. Buna göre Hz. Davud'un böyle bir niyetinin olduğu nereden bilinmektedir ki sadece niyet aşamasında kalınmış olduğu iddia edilmektedir? Daha da önemlisi, Hz. Davud'un niyeti okunarak bilginin temellendirilmesi doğru değildir.

5. Zemaşeri, İbnu'l-Arabi, Razi, Beyzavi, İbn Aşur gibi müfessirlerin, daha makul diye kabul ettikleri Hz. Davud'un evli bir kadınla evlenme isteğini ve bunun için de kocasından eşini boşamasını istemesini, ensar ile muhacir arasındaki kardeşlik anlaşmasında Ensardan bazılarının Muhacir kardeşlerinin evlenebilmesi için ikinci hanımlarını boşamayı teklif etmeleri şeklindeki uygulamalara⁴⁶ dayandırarak meşru göstermeye çalışması anlaşılır gibi değildir. En az bizim kadar bu iddiayı savunanlar da bilirler ki Ensar ile Muhacirler arasındaki olayda hiç kimsenin başkasının hanımıyla evlenme gibi bir talebi olmamıştır. Hele Hz. Davud'un bu teşebbüsünü(!) meşru göstermek ve engellenmesi insanın elinde olmayan bir eğilim olduğunu ispat etmek adına Hz. Peygamber'in, Zeyneb binti Cahş ile evlenmek isteme-

⁴⁴ Bk. 38 Sad 19; 27 Neml 20.

⁴⁵ Maturidi, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed, *Te'vilatu Ehli's-Sunne (Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim)*, Beyrut, 2004, IV, 260.

⁴⁶ Burada kastedilen, Ensar ile muhacirler arasında gerçekleştirilen kardeşlik antlaşmasının sonucu, Ensardan olan Said b. Rabi'in, muhacirlerden Abdurrahman b. Avf'a istediği takdirde iki hanımından birini boşayarak kendisiyle evlenmesini teklif ettiğine dair rivayetler olsa gerek. Bu olay iki kişi arasında yaşanmış bir diyalogdan ibaret olup Hz. Peygamber veya diğer sahabenin onayladığı ve genel bir prensip olarak kabul ettiği bir olay değildir. Diğer taraftan hadis kaynaklarında geçmeyen bu gibi örnekler daha çok hadis şerhlerinde yer verilmektedir. Bk. İbn Battal, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef, *Şerhu Sahihü'l-Buhari*, Riyad, 2003, VI, 189; VII, 176, 284.

siyle izah edilmesi ise⁴⁷ gerçekten izahı güç bir durumdur; çünkü yapılan böyle bir mukayese ile Hz. Peygamber'in evlenmek istediği için Zeyd'den hanımını boşamasını istediği ima edilmektedir. Oysa Hz. Peygamber'in böyle bir talebi olmamış, aksine boşanmalarına engel olmak üzere çaba harcamıştır.⁴⁸ Bu nedenle böyle bir mukayese kabul edilemez.

6. Hz. Davud'un başka insanların ölümüne üzüldüğü kadar, evlenmek istediği kadının kocasının ölümüne üzülmeyeceğine dair ileri sürülen istiğfar nedeni de tamamıyla varsayıma dayanmaktadır. Çünkü bu konuda delil olabilecek hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Oysa böyle bir üzüntünün seviyesini tespit etmek için ya üzülen kişinin ifadesi olmalı ya da bunu gösterecek bir delil olmalıdır. Dahası Hz. Davud'un bir kadınla evlenme niyeti kesin olarak kabul edilince, bir peygambere yakışmayan bir tavır yerine daha makul hale getirilen böyle bir tavır konuyu izah edebilirdi.

7. Kocasını ölen kadınların evlenmesi yasak iken Allah tarafından böyle bir kadınla evlenme izni verilen ilk kişi olduğu için Hz. Davud'un evliliğinin insanların ağına gitmesi şeklindeki iddia da tam anlamıyla bir kurgudan ibaret olup dayanakta yoksundur. Bu yasağın olduğu nerden bilinmektedir?

Kadın ile ilgili olarak anlatılan rivayetler konusunda şu hususun da göz ardı edilmemesi gerekir: Eğer bu ayetlerdeki amaç kadın ile ilgili varsayılan olaylar nedeniyle Hz. Davud'a uyarıda bulunmak olsaydı o zaman ifade "Davud zannetti" değil "Davud bildi" denirdi.⁴⁹

8. Hz. Davud'un istiğfar nedeninin, gelen davacılar arasında sadece taraflardan birisini dinleyerek karar vermesi olduğuna dair görüşler de temelsizdir. Bunu tespit etmemize yardımcı olacak ne ayetlerin bağlamında bir ipucu ne de sahih bir rivayet vardır. Diğer taraftan davacılarla ilgili olayın anlatıldığı ayetlerden önce Hz. Davud'un güçlü oluşu, Allah'a yönelişi, dağların ve kuşların emrine verilmesi, yönetiminin güçlendirilişi ve kendisine hüküm verme yeteneği verilmesi; sonrasında ise yeryüzünde halife kılınması gibi özelliklerin anlatıldığı bir bağlamda kınanmasını gerektirecek davranışlarından söz edildiğini söylemek (kıssaların anlatımında kronolojik sıranın gözetilmiş olma zorunluluğu bulunmasa da) uygun düşmemektedir.⁵⁰

9. Hz. Davud'un, davacıların suikast yapmak niyetiyle geldiklerini zannemesinden veya bu zandan hareketle gelenlerden intikam almayı düşünmesinden dolayı istiğfar ettiği görüşü de bunu doğrulamak amacıyla ortaya konan gerekçelerin kurgudan ibaret olması nedeniyle isabetli görünmemektedir. Davacıların zamansız geldikleri veya normal olmayan yerden, duvardan atlayarak Hz. Davud'un yanına girdiklerine dair ayetlerin ne zahirinde ne de mefhumunda bir ipucu bulunmak mümkündür.

Müfessirleri, davacıların duvardan atlayarak veya duvara tırmanarak Hz. Davud'un yanına geldiklerine dair kanaate sevkeden kelimenin *تسورا* kelimesi

⁴⁷ Maturidi, IV, 265; Kurtubi, XV, 176.

⁴⁸ 33 Ahzab 37.

⁴⁹ Bikai, XVI, 361.

⁵⁰ Bk. İcî, Abdurrahman b. Ahmed, *Kitabu'l-Mevakıf*, Beyrut, 1997, III, 438.

olduğu görülmektedir. *تسور* kelimesi bir yere girmek anlamındadır.⁵¹ Kelimenin aslında şeref ve yücelik anlamı da olunca⁵² yüce bir makama girmek anlamında değerlendirilebilir. Yani Türkçede, sıradan birisi için kullanılan “yanına girmek” ifadesiyle yüksek bir makamda bulunan birisi için kullanılan “huzuruna girmek” ifadesi arasındaki fark gibi değerlendirilebilir. Dolayısıyla *تسور* sıra dışı bir şekilde bir yere girmekten çok, birinin huzuruna (ki burada Hz. Davud’un huzuruna) girmeyi ifade eden bir kelimedir.

Ayrıca Meraği’nin işaret ettiği gibi İsrailoğulları arasında peygamberlere yönelik suikastın yaygın olmasının⁵³ (bunun doğru bir bilgi olduğunu varsaysak bile) davacıların suikast amacıyla geldiklerini söylemek için yeterli bir gerekçe olamayacağı kanaatindeyiz. Davacıların ayetlerde sözü edilen davayı uydurmalarını, Hz. Davud’un yanında bekçilerin/korumaların bulunmasına bağlamanın zihinsel arka planında da Tevrat’ın, Hz. Davud’un peygamberliğini değil de krallığını ön plana çıkaran tasavvurunun etkisinin olabileceğini söyleyebiliriz. Çünkü bu iddiada “saray, bekçi, koruma görevlileri, yüksek duvarlar” gibi kelimeler senaryonun tamamlayıcı unsurları olarak dikkat çekmektedir.

10. Allah’ın Hz. Davud’a insan suretinde ve davacı olarak melekleri göndermesi ve “99 koyun-1 koyun” ifadesiyle davayı arz etmelerinin Hz. Davud’un bir kadın ile şu veya bu şekildeki ilişkisine atıf olarak değerlendirilmesi, buna göre temsili davada sözü edilen koyunun kadından kinaye olduğunun belirtilmesi de isabetli görünmemektedir. Çünkü en önemli Arapça lügat kaynaklarında (Cevheri’nin *Sihah*’ı, İbn Faris’in *Mu’cem*’i, Firuzabadi’nin *Kamusu’l-Muhiti* ve *Besairu Zevi’t-Temyiz*’i, İbn Dureyd’in *Cemheretu’l-Luğa*’sı ve İsfahani’nin *Müfredat*’ı) *نعجة* kelimesinin koyun ve yaban öküzü anlamından başka bir anlamda olmadığı belirtilmekte, özellikle de kadından kinaye olarak kullanıldığına dair hiç bir bilgi verilmemektedir.⁵⁴ Özellikle İsfahani’nin, kadın nitelemesine dolaylı olarak bile hiçbir imada bulunmadan *نعجة* kelimesinin koyun anlamında olduğunu belirtmesi ve bunu da üzerinde çalıştığımız *Sâd* suresi 23. ayetiyle örneklendirmesi ayrıca dikkate değer bir husustur.⁵⁵ Buna karşılık Ezheri ve İbn Manzur ise bu kelimenin koyun ve yaban öküzü anlamının yanı sıra, aynı zamanda kadından kinaye olarak da Araplar tarafından kullanıldığını belirtmektedirler. Ancak her iki dilcinin çoğu zaman bir kelimenin Araplar tarafından kullanılan anlamlarını desteklemek üzere Arap edebiyatından veya şiirlerinden örnekler verdikleri halde bu kelimenin kadın anlamında da kullanıldığına dair herhangi bir şiir veya edebiyat örneği

⁵¹ Cevheri, İsmail b. Hammad, *Sihah*, Beyrut, 1984, II, 690; Ezheri, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibu’l-Luğa*, Kahire, 1967, XIII, 49; İsfahani, Rağıb, *el-Müfredat fi Ğaribi’l-Kur’an*, Beyrut, ty., s. 247; Maturidi, IV, 264;

⁵² Cevheri, II, 690; İbn Faris, III, 115; İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, Kahire, ty., III, 2148.

⁵³ Meraği, XXIII, 110.

⁵⁴ Bk. Cevheri, I, 345; İbn Faris, Ebu Hüseyin Ahmed, *Mu’cemu Mekâyisi’l-Lüğa*, Beyrut, 1991, V, 448; Firuzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *Kamusu’l-Muhit*, Beyrut, 1994, s. 265; Firuzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *Besairu Zevi’t-Temyiz fi Letai’i’l-Kitabi’l-Aziz*, Kahire, 2000, V, 85; İbn Dureyd, Ebu Bekir Muhammed b. Hasan el-Ezdi, *Cemheretu’l-Luğa*, Beyrut, 2005, I, 554; İsfahani, s. 498. Ayrıca bk. Lane, Edward William, *Arabic-English Lexicon*, Beyrut, 1997, VIII, 2815.

⁵⁵ İsfahani, s. 498.

ver(e)memeleri, sadece Sâd suresi 23. ayetiyle bu görüşlerini desteklemeleri⁵⁶ zihinlerde soru işareti bırakmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durum, Hz. Davud'un kadın ile ilişkisi bağlamında yapılan rivayetlerin, bu kelimenin kadından kinaye olduğuna dair görüşlerin ortaya çıkmasında etkili olduğu izlenimi vermektedir.

Diğer taraftan güya kadın konusunda yapmış olduğu hatanın hatırlatılması amacıyla Hz. Davud'a gönderilen davacıların koyunlar ile kadınları kastettiklerini söylemek, ayette geçen *خَلَطَاء* kelimesinden dolayı mümkün görünmemektedir. Çünkü *خَلَطَاء* kelimesi ortaklar anlamındadır⁵⁷ ve insanların kadınlarda ortaklığı dinen söz konusu olmadığı gibi, aklen de mümkün değildir.

11. Hz. Davud'a gelen davacıların insan suretinde melekler olduğu görüşüne gelince; ayetlerin bağlamından bu tespiti yapmamızı gerektirecek herhangi bir ipucu bulunmamaktadır. Kaldı ki meleklerin insan suretinde yeryüzüne gönderilmesinden söz eden bütün Kur'an pasajlarında, gelen meleklerin ya ilk karşılaşmada ya da bazı olaylar yaşandıktan sonra kendilerinin melek olduklarını söyledikleri, dolayısıyla melek olduklarını beyan etmeden, diğer bir ifadeyle kendisine geldikleri peygamber veya kimseler tarafından melek oldukları bilinmeden ayrılmadıkları anlaşılmaktadır.⁵⁸ Buna göre, gelenlerin melek oldukları halde Hz. Davud tarafından bilinmemesi, meleklerin gelişini anlamsız hale getirmektedir. Çünkü meleklerin kendisine geldiği kişi/peygamber bunun farkına varmayacaksa o zaman meleklerin gelmesiyle gelmemesi arasında bir fark kalmamış olacaktır.

SONUÇ

1. Hz. Davud'un istiğfarını, mutlaka işlemiş olduğu bir günaha dayandırma çalışmaları, istiğfarın anlamıyla da amacıyla da örtüşmemektedir. Çünkü Kur'an'da herhangi bir günah/hata nedeniyle istiğfar edildiğine dair atıflar bulunduğu gibi⁵⁹ herhangi bir günah/hata olmadan da istiğfarın emredildiği veya yapıldığı bilinmemektedir.⁶⁰ Mesela hac ile ilgili görevler yerine getirildikten hemen sonra istiğfar emredilmektedir.⁶¹ Hz. Peygamber de (herhangi bir günahattan dolayı olmaksızın) günde yetmiş kereden fazla istiğfar ettiğini söylemekte⁶²; aynı şekilde hadislerde dinin en önemli ibadeti olan namazlardan hemen sonra da istiğfarda bulunmanın faziletin-

⁵⁶ Ezheri, I, 382; İbn Manzur, VI, 4471.

⁵⁷ Isfahani, s. 155.

⁵⁸ Bk. 11 Hud 69-70, 77-81. Bu ayetlerde meleklerin önce Hz. İbrahim'e, daha sonra da Hz. Lut'a insan suretinde geldiği, her iki peygamber tarafından da tanınmadığı, hatta Hz. Lut'un zor anlar yaşamasından sonra meleklerin kendilerini tanıttığı açıkça görülmektedir. Aynı şekilde Hz. Meryem'e insan suretinde gelen melekler de kendilerinin melek olduklarını söylemişlerdir. Bk. 19 Meryem 17-19. Ayrıca Babil'e gönderilen melekler (Harut ve Marut) ile ilgili olarak da bk. 2 Bakara 102. Diğer taraftan Cebrail'in bazı bilgileri öğretmek üzere Hz. Peygamber'e insan suretinde gelmesi ve daha sonra melek olduğunun Hz. Peygamber tarafından bildirilmesi ile ilgili olarak bk. Buhari, "İman", 37; Ebu Davud, "Sünnet", 16; Tirmizi, "İman", 4; İbn Mace, "Mukaddime", 9.

⁵⁹ 3 Al-i İmran 135; 4 Nisa 110; 40 Mu'min 55; 47 Muhammed 19.

⁶⁰ Bk. 14 İbrahim 41; 41 Fussilet 6; 70 Nuh 28; 72 Müzzemmil 20; 110 Nasr 3.

⁶¹ 2 Bakara 199.

⁶² Buhari, "Daavat", 3; Tirmizi, "Tefsir", 47; İbn Mace, "Edeb", 57.

den söz edilmektedir.⁶³ Buna göre Hz. Davud da Allah'a yakınlığının ifadesi olarak veya Allah'a hakkıyla kulluk yapamama endişesiyle istiğfar etmiştir.

2. Davacılar ile ilgili olayın anlatıldığı ayetleri, Hz. Davud'un işlediği bir hata nedeniyle istiğfar ettiğinin anlatıldığı bir bölüm olarak anlamak, ayetlerin bağlamına uygun düşmemektedir. Dikkat edilirse Hz. Davud ile ilgili pasaj "Ey Muhammed! Onların söylediklerine karşı sabret. Güçlü kulumuz Davud'u hatırla. O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." (17. ayet) ayetiyle başlamakta, Hz. Peygamber'in kendi toplumunun baskı ve eziyetlerine karşı sabretme modeli olarak Hz. Davud hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla bir peygamberin örnek alınması istendikten sonra yaptığı yanlışlarının ve sonucunda istiğfarının örnek bir olayla anlatılmış olduğunu söylemek telifi güç bir durumdur.

Diğer taraftan davacılar ile ilgili olayın anlatılmasından önce Hz. Davud'un Allah tarafından övgüyle söz edilen sekiz özelliğiyle⁶⁴; sonrasında da yine Allah'a yakınlığı ve halife oluşu gibi özelliklerle kendisinden övgüyle söz edilmesi, örnek olayın, Hz. Davud'un uyarılması/kınanması amacıyla değil, aksine Allah katındaki değerinin vurgulanması amacıyla verildiğini göstermektedir.

3. Farklı anlama gelmesini gerektirecek bir işaret olmadığı için gelen davacılar insan, davada sözü edilen نَجْحَة ise koyundur. Buna göre davacı olan bir koyun sahibi ile 99 koyun sahibinin Hz. Davud'un huzuruna birlikte adeta el ele girmeleri, yine mağdur edildiğini düşünerek olayı Hz. Davud'a arz eden kişinin, kendisini mağdur ettiğini düşündüğü kişi için "kardeşim" demesi olayın taraflar arasındaki düşmanlıktan çok ticari ortaklıkta yaşanan anlaşmazlığın çözümüne yönelik çabayı yansıttığı söylenebilir. Aynı zamanda bu davacıların olayı, o günkü toplumda insanların ekonomik açıdan birbirlerine hakim olma anlayışındaki bir problemin var olduğu kanaatini uyandırmaktadır.⁶⁵ Dolayısıyla Hz. Davud döneminde yaşanan bu tür olayları, toplumsal bir endişenin/rahatsızlığın yaygınlaştığının işareti olarak okumak mümkündür. Buna göre mal varlığı fazla olanların, az malı olanların malını da kendi mallarına katarak onları ekonomik açıdan güçsüz/etkisiz hale getirecekleri bir ekonomik yapılanmadan söz edilebilir. Bu itibarla olay birinin diğerine zulmetmesi şeklinde olsaydı zalimin mazlum ile birlikte karar mercii olan Hz. Davud'un huzuruna girmeleri anlamsız olurdu. Ayrıca "bu tartışmada bana zorla dediğini yaptırdı." ifadesinden de anlaşıldığı gibi malın gasp edilmesi şeklinde bir durum meydana gelmemiş, 99 koyunu olan kişi, bir koyunu olan kişiyi sözleriyle ikna etmeyi başarmış, son kararın verilmesi için Hz. Davud'a müracaat etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İstanbul, 1992.

⁶³ San'ani, Ebu Bekir Abdurrezzak b. Hemmam, *Musannef-i Abdurrezzak*, Beyrut, 1403, II, 236 (3195. hadis).

⁶⁴ Bu sekiz özellik şunlardır: 1. Hz. Davud'un sabırda örnek olması, 2. Allah'ın Hz. Davud'u kendi kulu olarak nitelemesi, 3. Güçlü olması, 4. Allah'a yönelmesi, 5. Emrine dağların verilmesi, 6. Emrine kuşların verilmesi, 7. Mülkünün güçlendirilmesi, 8. Hikmet ve hüküm verme yeteneği verilmesi.

⁶⁵ Nitekim Enbiya suresinin 78. ayetinde bildirilen dava konusunun da yine yapılan bir haksızlık ve koyunlar olması bu kanaatimizi güçlendirmektedir.

- Alusi, Şihabuddin Mahmud, *Ruhu'l-Meani*, Beyrut, ty.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, ty.
- Aydemir, Abdullah, *Tefsirde İsrailiyyat*, Ankara, ty.
- Beğavi, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ud, *Mealimu't-Tenzil*, Riyad, 1989.
- Beyzavi, Nasıruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil (Tefsiru'l-Beyzavi)*, Beyrut, 1988.
- Bikai, Ebu'l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Dürer fi Tenasubi'l-Ayat ve's-Suver*, Kahire, ty.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981.
- Cassas, Ebu Bekir, *Ahkamu'l-Kur'an*, Beyrut, 1405.
- Cevheri, İsmail b. Hammad, *Sihah*, Beyrut, 1984.
- Cevzi, Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*, Beyrut, 1984.
- Derveze, Muhammed İzzet, *et-Tefsiru'l-Hadis*, Kahire, 2000.
- Durmuş, Zülfikar, "Sâd 30-33. Ayetler Bağlamında Hz. Süleyman-Klasik Tefsirlere Eleştirel Bir Yaklaşım." *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 18/2008.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'es es-Sicistanî, *Sünenü Ebî Davud*, Beyrut, 1990
- Ebu Hayyan, Muhammed Yusuf, *el-Bahru'l-Muhit*, Beyrut, 1993.
- Ebu Şehbe, Muhammed b. Muhammed, *el-İsrailiyat ve'l-Mevzuat fi Kütübi't-Tefsir*, byy., 1408.
- Ebussuud, Muhammed b. Muhammed, *İrşadu'l-Akli's-Selim*, Beyrut, 1994.
- Ezheri, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibu'l-Luğa*, Kahire, 1967.
- Firuzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *Besairu Zevi't-Temyiz fi Letaifi'l-Kitabi'l-Aziz*, Kahire, 2000.
- Firuzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *Kamusu'l-Muhit*, Beyrut, 1994.
- Hazin, Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim, *Lubabu't-Te'vil fi Meanit-Tenzil*, Beyrut, 1995.
- Isfahani, Rağib, *el-Mufredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, Beyrut, ty.
- İbn Mace, Muhammed b. Yezîd, *Sünen*, İstanbul, 1992.
- İbn Aşur, Muhammed Tahir, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, Tunus, 1984.
- İbn Atiye, *el-Muharreru'l-Veciz fi Tefsiri Kitabi'l-Aziz*, Beyrut, 2001.
- İbn Battal, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef, *Şerhu Sahih'i'l-Buhari*, Riyad, 2003.
- İbn Dureyd, Ebu Bekir Muhammed b. Hasan el-Ezdi, *Cemheretu'l-Luğa*, Beyrut, 2005.
- İbn Ebi Hatim, Abdurrahman b. Muhammed b. İdris er-Razi, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Riyad, 1997.
- İbn Ebi Zemenin, Ebu Abdillan Muhammed b. Abdillan, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Aziz*, Kahire, 2002.
- İbn Faris, Ebû Hüseyin Ahmed, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Lüğa*, Beyrut, 1991.
- İbn Hazm, Ali b. Ahmed b. Said, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehva' ve'n-Nihel*, Kahire, ty.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Kahire, 1990.
- İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Kahire, ty.
- İbnu'l-Arabi, Ebu Bekir Muhammed b. Abdillan, *Ahkamu'l-Kur'an*, Beyrut, 2003.
- İcî, Abdurrahman b. Ahmed, *Kitabu'l-Mevakıf*, Beyrut, 1997.
- Karaman, Hayrettin-Çağrı, Mustafa-Dönmez, İbrahim Kafi-Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara, 2008.
- Kitab-ı Mukaddes.

- Kurtubi, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Cami' li Ahkami'l-Kur'an*, Kahire, 1967.
- Lane, Edward William, *Arabic-English Lexicon*, Beyrut, 1997.
- Maturidi, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed, *Te'vilatu Ehli's-Sunne (Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim)*, Beyrut, 2004.
- Maverdi, Ebu'-Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nuket ve'l-Uyun*, Beyrut, ty.
- Meraği, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l-Meraği*, Mısır, 1946.
- Mevdudi, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, (Terc. M. Han Kayani, Y. Karaca ve Diğerleri), İstanbul, 1996.
- Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, Beyrut, 2003.
- Na'nae, Remzi, *el-İsrailiyat ve Eseruha fi Kütübi't-Tefsir*, Beyrut, 1970.
- Nesefi, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Tefsiru'n-Nesefi*, İstanbul, 1984.
- Razi, Fahrudin, *Mefatihü'l-Ğayb*, Beyrut, 1981.
- Sa'lebi, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, *el-Keşf ve'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an (Tefsiru's-Sa'lebi)*, Beyrut, 2004.
- San'ani, Abdurrezzak b. Hemmam, *Tefsiru Abdurrezzak*, Beyrut, 1999.
- San'ani, Ebu Bekir Abdurrezzak b. Hemmam, *Musannef-i Abdurrezzak*, Beyrut, 1403.
- Sealibi, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahluf, *el-Cevahiru'l-Hisan fi Tefsiri'l-Kur'an, (Tefsiru's-Sealibi)*, Beyrut, 1997.
- Suyuti, Celaluddin, *ed-Dürü'l-Mensur fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, Kahire, 2003.
- Şenkîti, Muhammedu'l-Emin b. Muhammed, *Advau'l-Beyan fi İzahı'l-Kur'an bi'l-Kur'an*, Kahire, 2005.
- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir*, Beyrut, 1998.
- Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Camii'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, Kahire, 2001.
- Tabresi, Ebu Ali el-Fadl b. Hasan b. Fadl, *Mecmau'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrut, 1997.
- Tirmizi, Muhammed b. İsa, *Camii's-Sahih*, (Sunenu't-Tirmizî), Beyrut, ty.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, ty.
- Zeccac, Ebu İshak İbrahim b. es-Seri, *Meani'l-Kur'an ve İrabuhu*, Beyrut, 1988.
- Zehebi, Muhammed Hüseyin, *el-İsrailiyat fi't-Tefsir ve'l-Hadis*, Kahire, 1990.
- Zehebi, Şemsuddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, *Mizanu'l-İ'tidal fi Nakdi'r-Rical*, Baskı yeri ve tarihi y.
- Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşaf*, Riyad, 1998.